

ВІДГУК ОПОНЕНТА

Дрануса Валентина Вікторівна,

на дисертаційну роботу Малихіна Артема Геннадійовича на тему: «Розвиток системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг в умовах сучасних викликів», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Актуальність теми дисертаційного дослідження

У сучасних умовах ринок фінансових послуг розвивається в середовищі масштабних трансформаційних процесів, що відбуваються як у межах національних економік, так і їхніх фінансових систем. Такі процеси насамперед пов'язані з активним розвитком цифрових технологій, посиленням регуляторних вимог до діяльності фінансових установ, а також високим рівнем макроекономічної та геополітичної нестабільності. За таких умов питання розвитку інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг набувають особливого значення, оскільки саме ефективність і якість такого забезпечення значною мірою визначають спроможність фінансових установ успішно функціонувати в нестабільному середовищі, швидко адаптуватися до нових можливостей і загроз цифрової трансформації, а також раціонально використовувати власні конкурентні переваги на ринку фінансових послуг.

Для України питання розвитку інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг сьогодні набуває особливої актуальності, оскільки фінансові установи стикаються з непередбачуваними та безпрецедентними викликами, які суттєво змінюють середовище їх функціонування, формують об'єктивну необхідність трансформації моделей діяльності та перегляду окремих бізнес-процесів. Це, своєю чергою, обумовлює необхідність проведення нових наукових досліджень, спрямованих на поглиблення теоретичних, методичних і прикладних положень розвитку та вдосконалення системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг з урахуванням сучасних викликів. З огляду на зазначене

дисертаційна робота Малихіна Артема на тему «Розвиток системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг в умовах сучасних викликів» є актуальною, своєчасною та має вагоме теоретичне і практичне значення.

**Зв'язок роботи з напрямками виконання науково-дослідних робіт,
науковими програмами, планами, темами**

Дисертаційна робота виконана в межах планів науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за такими темами: «Розвиток ринку кредитних послуг в умовах становлення цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0121U113250), у межах якої автором обґрунтовано особливості цифрової трансформації діяльності фінансових установ; «Стратегічні детермінанти розвитку ринку фінансових послуг в умовах цифровізації національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104317), у рамках якої здобувачем конкретизовано сутність ринку фінансових послуг, обґрунтовано особливості його трансформації в умовах становлення цифрової економіки; «Розвиток фінансової системи в умовах турбулентності та становлення цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0125U000298), де автором обґрунтовано сутність та теоретичні положення функціонування системи інфраструктури ринку фінансових послуг, визначено її структуру.

Новизна результатів дисертаційного дослідження

Новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень трансформації системи інфраструктури ринку фінансових послуг в умовах сучасних викликів та розробці практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності її функціонування. До положень наукової новизни віднесено:

– *наукові підходи до дослідження морфологічної будови системи інфраструктури ринку фінансових послуг, які, на відміну від існуючих, були поглиблені результатами виокремлення наступних її компонентів: інституційної*

інфраструктури, ринкової інфраструктури, телекомунікаційної інфраструктури, технологічної інфраструктури, цифрової інфраструктури, інноваційної інфраструктури, регуляторної інфраструктури, інфраструктури довіри, інфраструктури безпеки, інформаційної інфраструктури, сервісної інфраструктури та матеріальної інфраструктури (рис. 1.7, с. 77-79);

– *концептуальні положення щодо опису моделі цифрового розвитку системи інфраструктури ринку фінансових послуг*, які були поглиблені шляхом використання процесного підходу до пізнання закономірностей трансформації окресленої системи в результаті впливу цифрових технологій на функціонування її окремих компонентів (рис. 3.2, с. 183-185);

– *прикладні аспекти функціонування та удосконалення механізму розвитку системи інфраструктури ринку фінансових послуг*, які реалізовані через конкретизацію інструментів, методів і компонентів такого механізму, визначення його суб'єктів та особливостей їх впливу на функціонування зазначеної системи та її компонентів (рис. 3.3, с. 186-188);

– *практичні положення формування та розвитку підсистеми сталої інфраструктури в системі інфраструктури ринку фінансових послуг*, що реалізовано через опис сутності такої підсистеми, визначення її структурних елементів, конкретизацію об'єктивних передумов доцільності її формування та ролі у процесі сучасної трансформації фінансових установ з урахуванням викликів цифрової економіки й основних напрямів впровадження моделі сталого фінансування (рис. 3.7, с. 211-215);

– *понятійно-категоріальний апарат фінансової науки шляхом уточнення сутності дефініції «інфраструктура ринку фінансових послуг»*, що реалізовано через аналіз наукових концепцій розуміння таких категорій, як «інфраструктура», «економічна інфраструктура», «ринкова інфраструктура», «фінансова інфраструктура» та «інфраструктура фінансового ринку» (с. 62-65);

– *теоретичні положення щодо обґрунтування сутності та компонентного складу системи інфраструктури ринку фінансових послуг*, що реалізовано через використання системного підходу до опису її структури, визначення функцій і

принципів такої системи, розкриття змісту окремих її компонентів та їх взаємозв'язку (рис. 1.6, с. 76-77);

– класифікація основних ризиків трансформації системи інфраструктури ринку фінансових послуг в умовах сучасних викликів, які були поділені на дві групи: ризики, що виникають у результаті відсутності змін у системі, та ризики, що виникають у результаті розвитку самої системи (с. 204-205).

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Результати дисертаційної роботи використовуються у діяльності: ПрАТ СК «ПЗУ Україна»: враховано рекомендації щодо розвитку цифрової, інформаційної, сервісної та безпекової інфраструктури фінансових установ, практичну цінність становили рекомендації стосовно удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських процесів, розвитку цифрових каналів взаємодії з клієнтами, підвищення рівня кіберзахисту та цифрової безпеки фінансових установ (№ 151 від 13.05.2026); АТ «Акцент-Банк»: враховано підходи до формування стратегічних напрямів цифрової трансформації банківської установи, рекомендації щодо забезпечення адаптивності системи управління до сучасних цифрових викликів, а також пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування банку в умовах активного розвитку цифрових технологій (№ M5A5-RF58-BAP5-0134 від 30.04.2025 р.); Національного університету «Чернігівська політехніка»: використано в навчальному процесі кафедри фінансів, банківської справи та страхування при розробці методичних матеріалів, а також під час проведення лекційних та практичних занять з таких освітніх компонентів: «Ринок фінансових послуг», «Фінансовий ринок», «Банківська система» (№ 202/08-842 від 12.05.2026).

Повнота викладення у відкритому друку та апробація наукових положень

Результати дисертаційного дослідження опубліковано у 13 наукових працях, з них: 1 стаття в іноземному науковому виданні (Scopus); 5 статей у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних

наукометричних баз даних; 7 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій – 9,84 друк. арк.; особисто автору належить – 5,22 друк. арк..

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Наукові положення, висновки та рекомендації, які представлені в дисертації, мають достатній рівень обґрунтованості. У роботі використано значний спектр наукових методів, а саме: контент-аналіз, синтез та аналіз, індукція, дедукція, експертні методи, статистичні та економетричні методи, SWOT-аналіз, порівняння, вимірювання та абстрагування.

Методологічні підходи до дослідження системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг сформовано з урахуванням сучасних викликів функціонування фінансового ринку, насамперед процесів цифровізації, макроекономічної нестабільності та інституційних трансформацій, що забезпечує практичну спрямованість проведеного дослідження. Достовірність отриманих результатів підтверджується використанням значного масиву статистичної та аналітичної інформації, яка характеризує розвиток ринку фінансових послуг та його інфраструктурних компонентів за тривалий часовий період. Інформаційною базою дослідження стали дані Державної служби статистики України, Національного банку України, нормативно-правові акти, наукові праці українських і зарубіжних учених, інформаційні ресурси мережі Інтернет, а також результати власних досліджень автора.

Наукові положення, висновки та пропозиції, представлені в дисертаційному дослідженні можна характеризувати логічною узгодженістю, достовірністю отриманих даних.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи має 273 сторінки

комп'ютерного тексту. Список використаних джерел налічує 235 найменувань (на 29 сторінках).

Анотація містить основні положення, викладені в дисертації, а також перелік опублікованих праць автора. У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, визначено об'єкт та предмет, сформульовано мету та завдання, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, представлено методи, які використовувались під час досліджень, та основні результати апробації, структуру роботи.

У підрозділі 1.1 узагальнено наукові підходи до визначення сутності ринку фінансових послуг, розкрито його економічну природу, визначено місце у фінансовій системі держави, конкретизовано основні сегменти, суб'єкти та особливості функціонування, систематизовано функції ринку фінансових послуг, обґрунтовано їх поділ на традиційні та сучасні, а також визначено вплив цифровізації та сучасних викликів на розвиток ринку фінансових послуг. У підрозділі 1.2 досліджено категоріальний апарат проблематики інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг, проаналізовано еволюцію та взаємозв'язок базових понять, узагальнено існуючі наукові підходи до трактування інфраструктури ринку фінансових послуг, поглиблено зміст відповідної дефініції та обґрунтовано авторський підхід до її визначення. У підрозділі 1.3 обґрунтовано сутність системи інфраструктури ринку фінансових послуг із використанням системного підходу, визначено її морфологічну будову, структурні компоненти, функції, принципи та властивості, досліджено взаємозв'язки між окремими елементами системи, а також запропоновано авторський підхід до формування компонентного складу системи інфраструктури ринку фінансових послуг.

У другому розділі проведено комплексний аналіз сучасного стану розвитку ринку фінансових послуг та особливостей функціонування системи його інфраструктурного забезпечення. У підрозділі 2.1 досліджено сучасні тенденції розвитку ринку фінансових послуг України, проаналізовано основні показники діяльності банківських і небанківських фінансових установ, визначено

особливості розвитку окремих сегментів фінансового ринку та вплив сучасних економічних і цифрових трансформацій на їх функціонування. У підрозділі 2.2 проаналізовано стан функціонування системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг, досліджено діяльність основних інфраструктурних суб'єктів, визначено їх роль у забезпеченні стабільності фінансового ринку, розкрито особливості взаємодії фінансових установ, державних регуляторів та інфраструктурних компонентів у сучасних умовах. У підрозділі 2.3 систематизовано основні перешкоди розвитку системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг, проведено SWOT-аналіз її функціонування, визначено сильні та слабкі сторони, можливості й загрози розвитку, а також досліджено вплив сучасних викликів, зокрема цифровізації, макроекономічної нестабільності, воєнних ризиків, кіберзагроз, інституційної трансформації та глобальної конкуренції на розвиток системи інфраструктури ринку фінансових послуг.

У третьому розділі розроблено науково-прикладні рекомендації щодо удосконалення системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг з урахуванням сучасних тенденцій цифрової трансформації. У підрозділі 3.1 розроблено модель цифрового розвитку системи інфраструктури ринку фінансових послуг, визначено передумови та закономірності її трансформації під впливом цифрових технологій, конкретизовано основні етапи, складові та особливості функціонування запропонованої моделі. У підрозділі 3.2 поглиблено концептуальні положення механізму розвитку системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг, визначено його інструменти, методи, принципи, суб'єктів та компоненти, обґрунтовано сучасні напрями трансформації системи інфраструктури, систематизовано ризики її розвитку та запропоновано практичні заходи щодо підвищення ефективності функціонування інфраструктурних компонентів. У підрозділі 3.3 сформовано концептуальні положення розвитку підсистеми сталої інфраструктури ринку фінансових послуг, визначено її сутність, структурні елементи, роль у забезпеченні довгострокової стійкості фінансового ринку, окреслено напрями впровадження принципів

сталого розвитку та ESG-підходів у діяльність інфраструктурних суб'єктів, а також запропоновано перспективні напрями подальшого розвитку системи інфраструктури ринку фінансових послуг в Україні.

Всі поставлені завдання виконані повною мірою. Висновки відображають основні наукові результати, а також пропозиції їх практичного використання. За змістом дисертація відповідає встановленим вимогам.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Детальний аналіз дисертації, опубліковані наукові праці та наданий звіт про експертизу тексту доводить, що порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційне дослідження проводилося з дотриманням принципів та норм академічної доброчесності.

Використані в роботі інформаційні ресурси та джерела належним чином процитовані і мають відповідні посилання. Оформлення списку використаних джерел відповідає встановленим вимогам.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Представлене дисертаційне дослідження характеризується високим рівнем підготовки, проте, на нашу думку, важливо звернути увагу на ряд дискусійних положень:

1. При дослідженні категоріального апарату у підрозділі 1.2 недостатньо уваги приділено еволюції поняття «інфраструктура ринку фінансових послуг» у працях зарубіжних науковців, що дозволило б глибше обґрунтувати авторський підхід

2. У підрозділі 2.1 аналіз сучасних тенденцій розвитку ринку фінансових послуг переважно базується на загальнодержавних статистичних показниках. Водночас доцільним було б розглянути регіональні особливості розвитку інфраструктури фінансового ринку України та рівень територіальної диференціації її розвитку.

3. Автор достатньо ґрунтовно аналізує сучасні тенденції розвитку фінансового ринку, однак у підрозділі 2.3 варто було б більш детально дослідити ризики технологічної залежності України від іноземних цифрових платформ та програмних продуктів.

4. У підрозділі 3.1 запропонована модель цифрового розвитку системи інфраструктури ринку фінансових послуг могла б бути доповнена визначенням основних етапів її реалізації із зазначенням очікуваних результатів кожного етапу.

5. Було б доцільно у підрозділі 3.2 більш детально розглянути можливості застосування технології відкритих фінансів як одного з ключових напрямів розвитку сучасної інфраструктури ринку фінансових послуг.

6. Практичну значущість отриманих результатів можна було б підвищити шляхом розроблення рекомендацій щодо поетапного впровадження запропонованих автором науково-прикладних положень для різних груп учасників ринку фінансових послуг (банківських установ, небанківських фінансових установ, державних регуляторів та інфраструктурних організацій).

Загальний висновок

Дисертаційна робота Малихіна А.Г. на тему: «Розвиток системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг в умовах сучасних викликів», подана до захисту у разову спеціалізовану вчену раду на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за актуальністю, науково-теоретичним рівнем, основними результатами обґрунтованості, основними положеннями і результатами опублікованими у фахових виданнях, новизною та практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 507 від 03.05.2024 року, автор Малихін Артем

Геннадійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили

Валентин ДРАНУС